

Nr 147.

Av herr **Tjällgren m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till utlämnande av statsbidrag för vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.*

Depressionen har gripit in även i skogens vardagsliv och gripit hårt. Det var först under 1931, som det svenska skogsbruket fick känna den fulla tyngden av de dåliga tiderna. Väl började redan under senare delen av 1930 depressionens verkningar göra sig märkbara inom träförädlingsindustrierna och skogshanteringen, men det starka priset hade då ännu ej hunnit träffa alla sortiment. Det var i första hand cellulosan, som uppvisade en betydande prisetfällning 1930. Det sågade virket försvagades visserligen även det, men ej i närmelsevis så hög grad som den kemiska massan. 1931 nådde priskatastrofen även det sågade och hyvlade virket, propsen samt den mekaniska massan. Därmed hade samtliga de betydande exportartiklar, som hämta sin råvara från skogen, dragits med i prisetfällningen.

För det svenska skogsbruket har detta försämrade marknadsläge på vår viktigaste exportvara varit mycket ödesdigert. Avsättningsmöjligheterna på skogsprodukterna hava därigenom starkt beskurits och priserna för samtliga sortiment även på hemmamarknaden fallit avsevärt. Sägtimret kan i genomsnitt sedan 1929 anses hava fallit med minst 40 procent. Sammaledes är det med granmassaveden. Innevarande bränslesäsong inleddes med sänkning av vedpriserna från föregående år.

Detta dåliga marknadsläge har helt naturligt föranlett flertalet skogsägare att upphöra med eller betydligt inskränka avverkningarna, vilket medfört en betydande stagnation i skogsvårdsarbetet.

Klart är att denna stagnation kommer att få mycket menliga följder såväl för det beståndsvårdande arbetet i skogarna som för de enskilda skogsägarnas och skogsarbetarnas ekonomi. Frågan, huruvida det skall bli möjligt att på något sätt upprätthålla kulturarbetet i skogarna, uppställer sig därför med naturnödvändighet. Skogsvården i depressionstider sammanhänger givetvis intimt med spørsmålet om skogsprodukternas avsättningsmöjligheter, och då skogsvårdsarbetet är ett arbete på lång sikt, framställes ej sällan frågan om det överhuvud lönar sig att tillvarataga de möjligheter till utökad och förbättrad produktion på våra skogsmarker, som med den kunskap vi äga om skogsmarkens vård, skogens liv och behandlingssätt och förhandenvarande arbetskraft otvivelaktigt förefinnes. Denna tveksamhet rörande skogshanteringens framtid framkommer, helt naturligt förresten, under depressionstider och gör sig mer och mer förnimbar ju längre depressionen varar. Så

är det nu, så var det när ett par år efter världskriget naturprodukterna våldsamt föllo i pris. Ävenledes tidigare under detta århundrade och under 1800-talet har i samband med ekonomiska kriser, som föranlett längre eller kortare stagnation i varuförmedlingen, denna tveksamhet om framtidsmöjligheterna gjort sig gällande. Vid tidigare kriser har förtroendet till framtiden varit större än nu, och det enskilda initiativet har vågat göra kapitalinvesteringar i förlitande på att de skulle komma att bli räntabla. Den allmänna förtroendekris och den brist på generell anpassning till konjunkturen, som dessvärre utmärker dagens ekonomiska liv, lägger nu en förlamande hand över det enskilda initiativet, vartill så kommer det viktiga faktum, att den största delen av de enskilda skogsägarna själva sakna ekonomiska möjligheter att vidmakthålla det dyrbara, på en mer eller mindre avlägsen framtid inriktade kapitalvårdande arbetet i skogarna. Under sådana förhållanden och med hänsyn till vikten av, ur hela samhällets synpunkt, att skogskapitalet vårdas och förvaltas väl, ävensom att arbets- och inkomstmöjligheter skapas, speciellt i de svårt ställda skogskommunerna, anse vi att det allmänna bör ha intresse av att ingripa med ekonomisk hjälp, som gör det möjligt att i stor utsträckning landet runt, men främst i de skogrikaste och av skogen mest beroende landsdelarna, upprätthålla skogskulturarbetet.

Vid en sådan framställning om statsmakternas ingripande uppställer sig givetvis den frågan, huruvida skogen har någon framtid och det således kan förutsättas att kommande generationer kunna få någon nytta och glädje av nya kapitalinvesteringar i skogen. Frågan är naturligtvis hart när omöjlig att besvara, men man torde nog utan att hemfalla åt lättsinnig optimism våga tro på att den svenska skogen än en gång skall återfå sitt värde och återtaga sin viktiga ställning som en av de främsta värdeskaparna och pålitligaste kapitalklipporna i vårt lands ekonomiska liv.

Visserligen är det sant att utvecklingen på skilda områden, som beröra vår skogshantering, medfört en viss omvärdering av skogens produkter och därmed också nya sätt att uttaga värden av skogen. Den största användning vårt trä hade innan sågverksindustrien började — fränsett husbehovsåtgången till bränsle, byggnader och slöjd — var till framställandet av träkol. Träkolet användes i tackjärnstillverkningen, och för denna erfordrades väldiga mängder. Uppkomsten av en verklig sågverksindustri under senare hälften av 1800-talet orsakade, att kolningsindustrien fick en första känning av konkurrensens makt. Konkurrensen om virket blev sedermera allt hårdare, sedan tillverkning av cellulosa, i och för pappersframställning, pitprops till byggandet av gruvgångar etc. började uppträda som medtävlan om råmaterial. Allt efter som tackjärnsframställningen minskat eller ändrade metoder i fråga om malmsmältning framkommit, har träkolsbehovet blivit allt

mindre och träkolningen, som under långa tider var skogsbons förnämsta inkomstkälla, är inom vida trakter i landet avstannad. Under en tidsperiod av bortåt 50 år har sågat virke av allehanda slag varit en av våra förnämsta exportartiklar och är det alltjämt, men under senaste 3 åren har en betydande inskränkning i exporten skett. Orsaken härtill är bland annat dels minskad köpförmåga hos våra tidigare kunder och dels en ökad konkurrens sedan Sovjet-Ryssland efter fredskrisen åter kommit in på den europeiska marknaden. Virkesprisen ha som förut angivits i samband härmed avsevärt fallit. En skogens produkt, som under senaste 20 åren trängt fram före andra, är pappersmasseveden. Härtill användes såväl gran som tall; granen går till sulfitmassa, tallen till sulfatmassa. Under den nuvarande lågkonjunkturen har jämväl exporten av massa minskat och priserna kraftigt nedgått. En annan skogens produkt, vars goda avsättning i de mera tätbebyggda delarna av vårt land betyder mycket för markägarnas ekonomi, nämligen brännveden, har i och med värmeledningarnas intåg i stad och på land minskat i användning och delvis ersatts med utländskt fossilt bränsle. Utvecklingen har som nämnts omvärderat flera av våra viktigaste produkter av trä. Vi måste också vara beredda på, att framtiden allt efter som förhållandena ändras, kommer med överraskningar. Bliva dessa till fördel för oss eller motsatsen? Frågan är givetvis omöjlig att besvara, men vissa förutsägningar torde man dock våga.

Vad då först rör den så betydelsefulla virkesprodukten träkol kan ej förutspås, att densamma återvinner sin tidigare rangställning som en av landets största träförbrukare. Detta sammanhänger med att vår tackjärnsindustri är på retur. (I vad mån detta kan äga samband med den väldiga importen av järn i olika former lämna vi i detta sammanhang därhän.) Dock synes det som om träkolet kommer att få en betydande användning som drivkraft i trögasgeneratorer vid lastbils- och omnibustrafik, traktorer och fasta driftsanläggningar såsom ersättare av bensin. Nu finnas som bekant aggregat av svensk uppfinning att tillkopplas på vanliga bensinmotorer, som vid årslång avprovning visat sig nedbringa driftskostnaderna högst väsentligt. En tre tons lastbil exempelvis, som i vanliga fall använder per 10 mil 30 liter bensin à 30 öre = 9 kronor, behöver för samma vägsträcka endast 2 hektoliter träkol à 80 öre = 1 krona 60 öre, sålunda ej $\frac{1}{5}$ av bensinomkostnaderna. Med sådana resultat för ögonen torde det kunna anses som givet att träkolet kommer att få stor betydelse som motorbränsle. Statsmakterna ha ju lyckligtvis visat intresse för att stödja dem som vilja övergå till denna trögasdrift dels genom att bevilja lån till inköp av aggregat och dels genom att nedsätta bilskatten till hälften. Dessa erbjudanden hava tacksamt anammats, men det har visat sig att anslaget till lån varit otillräckligt. En kraftig utökning av detta anslag bör därför ske vid årets riksdag, liksom också den hittillsvarande räntefriheten å dessa lån — tvärtemot vad Kungl.

Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit — bör bibehållas, ty all anledning finnes att uppmuntra träkolningen. Med kolningen följer möjligheter till markens röjande och befriande från för återväxten hindrande vrak, avfall och marträäd. Vid tidig gallring av ungskog har man i kolning ett medel att ekonomiskt tillgodogöra sig gallringsveden. Gallringen ingår som bekant såsom ett betydelsefullt led uti rationell skogsskötsel. För tillgodogörande av stora mängder torkade och döda träd, som stående eller liggande på sina ställen finnas i skogsmarkerna, är kolningen det värdefullaste medlet. Skogskolningen har sedan äldsta tider varit en faktor av betydelse för den skogsägande och skogsarbetande befolkningen i våra skogar och i stora trakter dess huvudsakliga näringsfångst. Mätte densamma nu i den svåra depressionstiden änyo kunna återupptagas. Genom ett resolut ingripande av statsmakterna kan Sveriges svarta bensin i ej obetydlig mån ersätta den utländska. Som ett exempel på frågans storleksordning kan anföras, att ersättandet med träkol av den kvantitet bensin eller fotogen, som genomsnittligt under en dag år 1931 importerades till vårt land — cirka 1.45 miljoner liter — skulle innebära åstadkommandet av i runda tal 8,000 mansdagsverken och 2,000 kördagsverken. Användandet av träkol som motor drivmedel i stället för importerade dylika komma följaktligen att motverka arbetslösheten.

Övergå vi så till frågan om sågtimrets ställning i framtidens skogsbruk. Det har under de senaste åren från många håll framkastats den förmodan att vi i framtiden måste förbereda oss på att den inskränkning i exporten av sågade varor, som nu skett och som motsvarar $\frac{2}{3}$ av vad vi under normala år kunnat utskeppa, kommer att bli bestående. Man har härvid pekat på det förhållandet, att träet mer och mer ersättes särskilt inom byggnadsindustrien av cement, järn och diverse kompositioner samt att konkurrensen särskilt från Sovjet skulle medföra ej blott minskat behov av våra varor utan även ett prisläge, varigenom det ej vore lönande att framställa sågtimmer. Visst är det sant att genom mångahande tekniska uppfinningar träet kunnat ersättas med annat till mångahanda ändamål, men man börjar också se hurusom ett återvändande till träet börjar ske. Vi veta, att för ej länge sedan ansågs exempelvis järnkonstruktionen vid takbyggnad i fabriker och hallar vara ändamålsenligast såväl i fråga om hållbarhet och pris som i fråga om brandfara. Nu övergår man till träkonstruktioner. Brandbolagen gynnar detta bland annat av det skälet, att efter en brand är uppröjande av brandplatsen betydligt billigare om träkonstruktioner använts, vilka förtäres, än vid järnkonstruktioner, som av värmen hopvridits till en gyttring, svår att utreda. Avsättningen av träprodukter beror i mycket på den propaganda som härför göres. Det har nog kunnat iakttagas, att konkurrenterna till träet därvid hava använt sig av reklamen i en helt annan storhetsgrad än försäljarna av trävaror. En ökad och

målmedveten reklam för träet kan vidga försäljningsrayonen för skogens produkter.

Rörande den ryska konkurrensen, som otvivelaktigt nedsatt humöret och framåtandan på såväl skogsmarksägare som förmedlare av träprodukter, meddelas nu av fackmän, att den ej synes bli av så allvarlig innebörd som tidigare förmodats. Exporten från Rysslands nuvarande område överskrider ej den före kriget, eller cirka 900,000 standards, och man väntar ej — enligt uppgifter som härstamma av docenten jägmästare Streyffert efter företagen studieresa i norra Ryssland — att densamma kommer under närmaste framtiden att nämnvärt utökas. Förhållandet synes nämligen vara att Rysslands inhemska konsumtion under uppbyggnadsarbetet kraftigt utökats — från 1.2 till 4.1 miljoner standards — varigenom vare sig tillgänglig arbetskraft eller transportmedel tillåta utökad export. Då vårt land ej behöver importera utländska trävaror, med undantag för vissa ädla lövträd i möbelindustrien, får man väl hoppas, att cheferna för våra förädlingsverk bibringas den lojaliteten gent emot Sveriges skogsmarksägare och Sveriges skogar och skogsarbetare, varpå de uppbyggt sin industri, att ytterligare import av barrvaror än vad som skett ej vidare kommer till stånd. Under förutsättning härav torde kunna antagas, att vårt sågvirke och därmed förefintliga sortiment alltjämt hava utsikter att vinna marknad. Under nuvarande depressionstid med dess på sågtimmer alltför låga priser torde emellertid en viss varsamhet i fråga om avverkning av dylika sortiment vara nödvändig, om icke landet vill skänka bort stora delar av sitt skogskapital. Forceras avverkningarna betyder detta med all säkerhet en kapitalrealisation. För vissa skogsmarksägare är detta, på grund av förhandenvarande omständigheter, nödtvunget, men detta innebär ur samhällets synpunkt ej god skogsvård, om med begreppet skogsvård menas ekonomisk skötsel av skogens kapital.

Vad därefter angår vår under de senaste 10 åren viktigaste exportvara från skogen, nämligen pappersmassan, torde väl alla, som ej under de år depressionen varat, låtit sig helt övermannas av missmodets anda, hysa den förhoppningen, att densamma skall återerövra marknaden såväl i kvantitet som pris. Professor Heckscher har vad rör pappersmassaindustriens iråkade svårigheter nyligen framhållit, att så länge människorna läsa så mycket och använda sig av stora tidningar och tidskrifter såsom nu är fallet, förefaller pappersindustriens och därmed massa-industriens framtid på lång sikt vara säkerställd. Den enastående stabiliteten i massapriserna blev vårt bästa ankare under den förra lågkonjunkturen och underlättade i hög grad vår återgång till guldmyntfot på den gamla paritetens grund; också sedermera har denna prisstabilitet varit en huvudanledning till den för oss relativt gynnsamma relationen mellan import- och exportpriser. Det nuvarande prisläget stimulerar emellertid ej markägarna till huggningar.

Slutligen komma vi till brännveden. Densamma har som tidigare omnämnts ersatts i städer och samhällen, ja även i skogrika bygder i villor och offentliga inrättningar med utländskt bränsle i centralvärmeledning. Det har varit så bekvämt att sköta eldningen med kol eller koks, den brinner över natten, och tillsynen av värmeledningen under dagen blir obetydlig. Tillförseln av sådant bränsle till värmerummet sker med osviklig precision av kolfirmor och gasverk. Kan nu det utländska bränslet ersättas med ved? Ja, det går, och det går utmärkt. Till och med utan att man behöver offra något av bekvämlighet och ej till högre pris än för koksen. Det har nämligen kommit i marknaden svenska vedpannor — flera äro under utexperimenterande — som endast behöva beskickas var åttonde timme. Tillsyn av sådana vedeldade pannor kräver ej stort mer tid än vanliga kokspannor. Och den ved, som dylik panna behöver, är ej av den dyrbara sort, som användes i våra kakelugnar eller i köken. Härtill kan användas smärre gallringsved och avfallsved. Man behöver ej ställa alltför höga fordringar på vedens torrhet; tvärtom har det visat sig, att tämligen sur ved kan förbrännas minst lika ekonomiskt som mycket torr sådan. Även i vanliga centralvärmepannor kan vedeldning ersätta koks- eller koleldning. Man kan där ävenledes lämpligen kombinera vedeldning och kokseldning under den kallare årstiden. Man eldar med ved på dagen och koks på natten. Sotning eller utbränning med koks av vid vedeldning uppstående tjäravlagringar måste ske åtminstone en gång i veckan, men detta är ej större besvär än askningen och slaggningsvarje dag vid koks- eller koleldning. Till ledning för bedömandet, huruvida vedeldning kan ersätta kokseldning, kan nämnas, att en kubikmeter barrved emotsvarar cirka 3 ½ hektoliter koks, en kubikmeter björkved 4 hektoliter koks. Björkveden, som alstrare av mera tjärbildning än barrveden, är dock mindre lämplig. Björkveden kan således reserveras för övrigt hushållsbruk. Kostar sålunda koksen 1 krona 70 kronor per hektoliter kan betalas 5 kronor 50 öre—6 kronor för barrveden i pannrummet. Betalas endast 1 krona 30 öre per hektoliter fri koks, får leverantören av ved nöja sig med 4 kronor 50 öre. Nu frågas, kan ved till detta pris levereras från skogarna och till pannrummen? Priset är beroende dels av transportförhållandena, dels av försäljningsorganisationen. Finnes för vedavverkning lämpliga skogar inom ett avstånd av 2 à 3 mils bilväg och kanske något mera från pannrummet går det ihop med priset för skogsmarksägarens del, om vedtransporten ut till bilväg ej är för kostbar och under förutsättning att mellanhänder mellan producent och konsument undvikas eller kostnaden för mellanhänder sättes mycket lågt. Då markägare just i dessa tider, när andra virkessortiment äro svåra att sälja, skulle ha behov av att få en välbehövlig inkomst för ved, böra alla goda krafter, som vilja stödja vår skogsnäring, mobiliseras för ändamålet. Förståelse för frågans innebörd bör följas av målmedveten hand-

ling. Genom koksens och kolens ersättande i viss grad av ved lättas vår handelsbalans, vår betryckta skogshantering får ett stöd, och arbete beredes tusentals svenska arbetare. Sålunda betyder varje 10,000 kubikmeter ved minst 5,000 dagsverken. Det kan framhållas att vårt lands import av fasta kolbränslen år 1931 utgjorde ej mindre än 6 miljoner ton med ett värde av drygt 100 miljoner kronor — efter bränslevärde räknat motsvarande i runt tal 25 miljoner kubikfamnar ved inklusive bark, d. v. s. ett virkesbelopp, som f. n. icke torde vara möjligt att uthålligt uttaga ur våra skogar vid bibehållen virkesförbrukning för andra ändamål. Då skogsägarna, åtminstone de mindre, ej ensamma kunna åstadkomma någon större rubbning i förhandenvarande förhållanden, måste deras strävanden understödjas av staten, vilket enligt vår mening kan ske genom de åtgärder, vi genom denna och med den sammanhängande motioner föreslå.

Av det sagda torde framgå, att vi ej böra se alltför pessimistiskt på skogens framtida ekonomiska möjligheter, även om det just nu ter sig mörkt och nedslående, och statsmakterna böra därför kunna med en viss trygghet medverka till ett fortsatt upprätthållande av det enskilda skogskapitalets vård och tillsyn. Detta är så mycket mera befogat som skogens omloppstid är lång och skogsvårdande åtgärder samt därav betingade ökade inkomster från skogen oftast icke infalla under samma mansålder. De sparsamma statsbidrag, som hittills stått till buds, ha visat sig mycket eftersökta, kanske mest på grund av den arbetsinkomst de medföra. Den vanliga ekonomiska situationen för en familj å norrländska landsbygden och därmed jämförliga delar av vårt land är följande: för erhållande av det nödvändigaste i matväg är jordbruket nödvändigt. En skogsarbetare kan sålunda som regel icke försörja en familj på enbart skogsarbete, därtill är detta för säsongbetonat och för dåligt betalt. Han måste ha så pass jordbruk och ladugård, att han därifrån får det viktigaste för familjens behov av potatis, bröd och mjölmatt samt mjölk och dess förädlingsprodukter. Härmed är svältgränsen klarerad, om annat skulle slå fel, och det finnes otaliga familjer å den norrländska landsbygden, som långa tider i sträck få livnära sig så gott som enbart på dessa produkter. Det är nämligen så mycket som till en stor familj *måste* köpas, såsom skor, kläder etc., och dagspenningen är liten och osäker. Men då nu mannen tidtals måste vara i förvärvsarbete, kanske långa vägar hemifrån, finnes faktiskt ingen annan möjlighet än den att husmodern utom sitt egentliga arbete måste sköta även ladugården. Att detta dubbla arbete ofta överstiger hennes krafter och att ett och annat blir försummat och vanskött såsom matlagning och spädbarnsvård är ej svårt att förstå. Å andra sidan kan — med undantag för vissa trakter med goda avsättningsmöjligheter — i regel icke heller i våra skogskommuner en mindre jordbrukares familj försörjas på enbart jordbruk. Han måste ha kontanta inkomster även från an-

nat håll. Han har hittills varit van att få taga den i skogen. En stickprovsundersökning av förhållandena i ett flertal skogskommuner ådagalägger genomsnittsjordbrukarens beroende av skogsinkomsterna, då det gäller att få fram kontanter till skatter, räntor, amorteringar och dylikt samt för upprätthållandet av en levnadsstandard, som icke är alltför hög eller lysande. Behovet av kontanta inkomster från skogen växlar något på olika orter och synes för familjer av medelstorlek (7 personer) pendla mellan lägst 800 och högst 2,000 kronor. Utan dessa kontanta tillskott befinna sig familjerna i fråga i en svår ekonomisk belägenhet och bringas ned på en standard, som hellre håller sig ett gott stycke under än över vad som kan anses såsom minimum. Att dessa människor äro i stort behov av hjälp, särskilt som kommunerna, i all synnerhet i vissa delar av Norrland, snart sakna varje som helst ekonomisk möjlighet att hjälpa, därom torde väl icke råda några delade meningar. Bästa sättet att hjälpa dem är att se till att skogsarbeten i största möjliga utsträckning komma till stånd. De medel, som härvid äro erforderliga, böra i första hand tagas av »för allmänna arbeten» avsedda medel, då det givetvis måste vara ett samhällsintresse av första ordningen att före anläggandet och uppförandet av mer eller mindre nödvändiga dyrbara offentliga byggnader o. d. använda statsmedlen till vård åt det naturakapital, varå det produktiva näringslivet vilar. Vikten härav betonas också starkt av 1931 års skogssakkunniga, som bland annat framhålla: »Det kapital, våra skogar representera, måste nämligen, om det skall giva skälig värdeavkastning, även underkastas vederbörlig vård och skötsel. Sker ej detta, kommer dess värde att nedgå och dess avkastningsförmåga att förringas. Vid god skogsskötsel måste yxan hållas i gång. De ojämförligt viktigaste åtgärderna för skogens vårdande bestå nämligen av sådana huggningar — röjningar och gallringar — därvid de sämsta trädindividerna avlägsnas, på det att tillväxten må bli förlagd till de bästa stammarna, som alstra värdefullt gagnvirke. Dylik skogsskötsel eller skogsvård, som normalt måste bedrivas inom varje skogsbruk, får ej eftersättas. I annat fall kommer förr eller senare skogsbrukets produktionsförmåga att minskas. Betydelsen av ifrågavarande huggningar framstår särskilt klart i tider som de nuvarande, då den skärpta konkurrensen medfört starkt stegrade krav å gagnvirkets kvalitet. En inskränkning av avverkningarna som en följd av dåliga konjunkturen innebär framförallt en minskning av de beståndsvårdande huggningarna. Under sådana tider lämna nämligen dessa intet eller ringa rotnetto, under det att huggningarna i den mogna skogen alltid giva bättre behållning. De senaste årens nedgång i virkesuttagen måste därför icke minst ur skogsvårdssynpunkt anses betänklig.»

Med stöd av vad vi sålunda här anfört få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte av i budgeten för allmänna arbeten avsedda medel öka det av Kungl. Maj:t till 3,5 miljoner kronor upptagna anslaget för vissa skogsvårdsarbeten å enskilda skogar till 10 miljoner kronor att utgå efter samma grunder som förut med den skillnaden dock att bidragsprocenten höjes till 60.

Stockholm den 21 januari 1933.

L. Tjällgren.

H. Andersson.

Anton Pettersson.

Fr. Julin.
